

VIHTI Nummela Asemakaavan N203 arkeologinen inventointi 2023

**Alexander Suvorov
Timo Jussila**

Tilaaja: Vihdin kunta

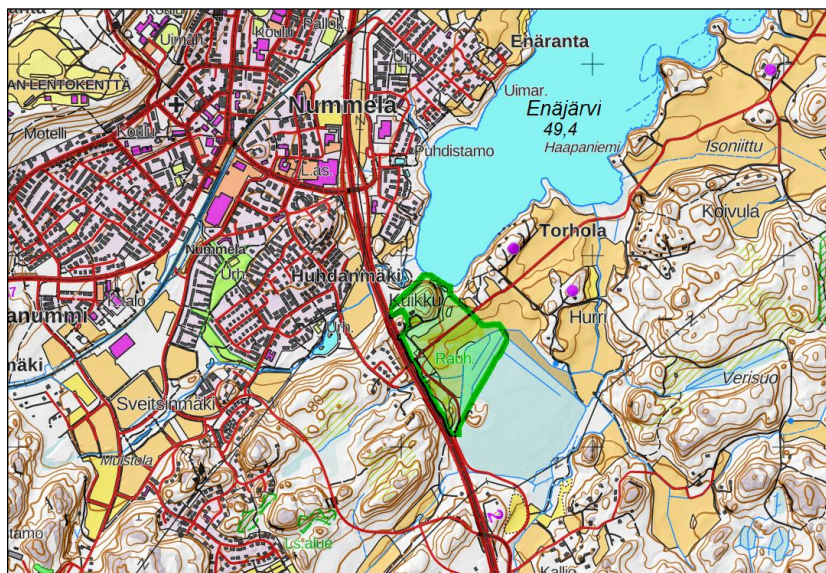
Sisältö

Perustiedot	2
Yleiskartta.....	3
Inventointi.....	5
Lähteet	8
Kohteet	8
1 Vihti Ridalinlahti	8
2 Vihti Torhola Kuikku.....	9

Kansikuva: Tutkimusalueen pohjoispuolella sijaitsevaa peltoa. Taustalla on nykyinen Kuikun talo. Vanha tonttimaa on 1700-luvun lopulla sijainnut etualan pellossa, sitten taustan kuusikossa ja 1900-luvulta lähtien nykyisillä kohdilla. Kuva luoteeseen.

Perustiedot

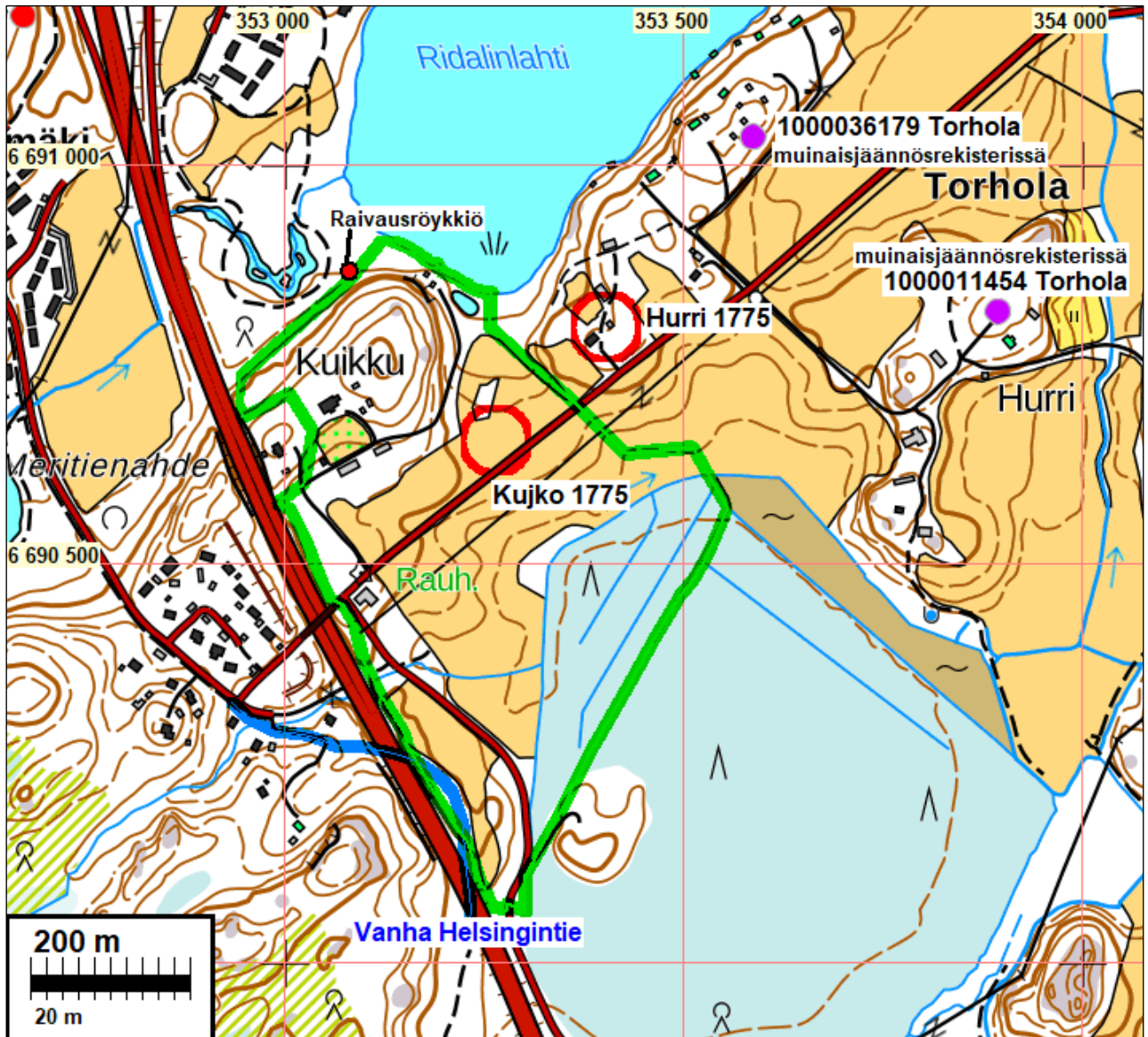
- Alue:* Suunnitellun asemakaavan N203 alue, Enäjärven lounaispään tuntumassa, Nummelan taajaman kaakkoispuolella. Tutkimusalueen laajuus on n. 25 ha.
- Tarkoitus:* Selvittää asemakaavan N203 alueella sijaitsevat muinaisjäännökset ja muut suojeltavat arkeologiset kohteet.
- Maastotyö:* 28.4. ja 9.5.2023
- Tilaaja:* Vihdin kunta
- Aikaisemmat tutkimukset:* Hertell 2007 inventointi
- Tekijät:* Alexander Suvorov ja Timo Jussila
- Tulokset:* Alueelta ei tunnettu aiemmin arkeologisia kohteita. Alueen itäpuolelle oli muinaisjäännösrekisteriin merkitty kaksi mahdollista muinaisjäännöstä, Kuninkaankartastosta karkeasti paikannettuja vanhoja tonttimaita. Inventoinnissa todettiin, että toinen niistä sijoittuu tutkimusalueelle (Kuikku) ja toinen alueen ulkopuolelle, mutta eri paikkaan mitä muinaisjäännösrekisterissä. Alueelle sijoittuva Kuikun vanha tonttimaa on nyt peltona. Sen kohdalla ei koekuopissa havaittu kulttuurikerrosta tms. jälkiä asutuksesta. Paikka määritettiin mahdolliseksi muinaisjäännökseksi mutta se voisi olla myös muu kohde. Alueella havaittiin yksi pelloinraivausröykkiö, jota ei katsottu suojelukohteeksi. Alueella ei siis ole arkeologisia suojelukohteita.

Tutkimusalue vihreällä kartan keskellä.

Selityksiä: Koordinaatit ja kartat ovat ETRS-TM35FIN koordinaatistossa. Kartat ja ilmakuvat ovat Maanmittauslaitoksen maastotietokannasta 5/2023, ellei toisin mainittu. Muinaisjäännösrekisteri on tarkastettu 5/2023. Valokuvia ei ole talletettu mihinkään viralliseen arkistoon, eikä niillä ole mitään kokoelmatunnusta. Valokuvat ovat digitaalisia ja ne ovat tallessa Mikrolin Oy:n palvelimella. Kuvaaja: Alexander Suvorov.

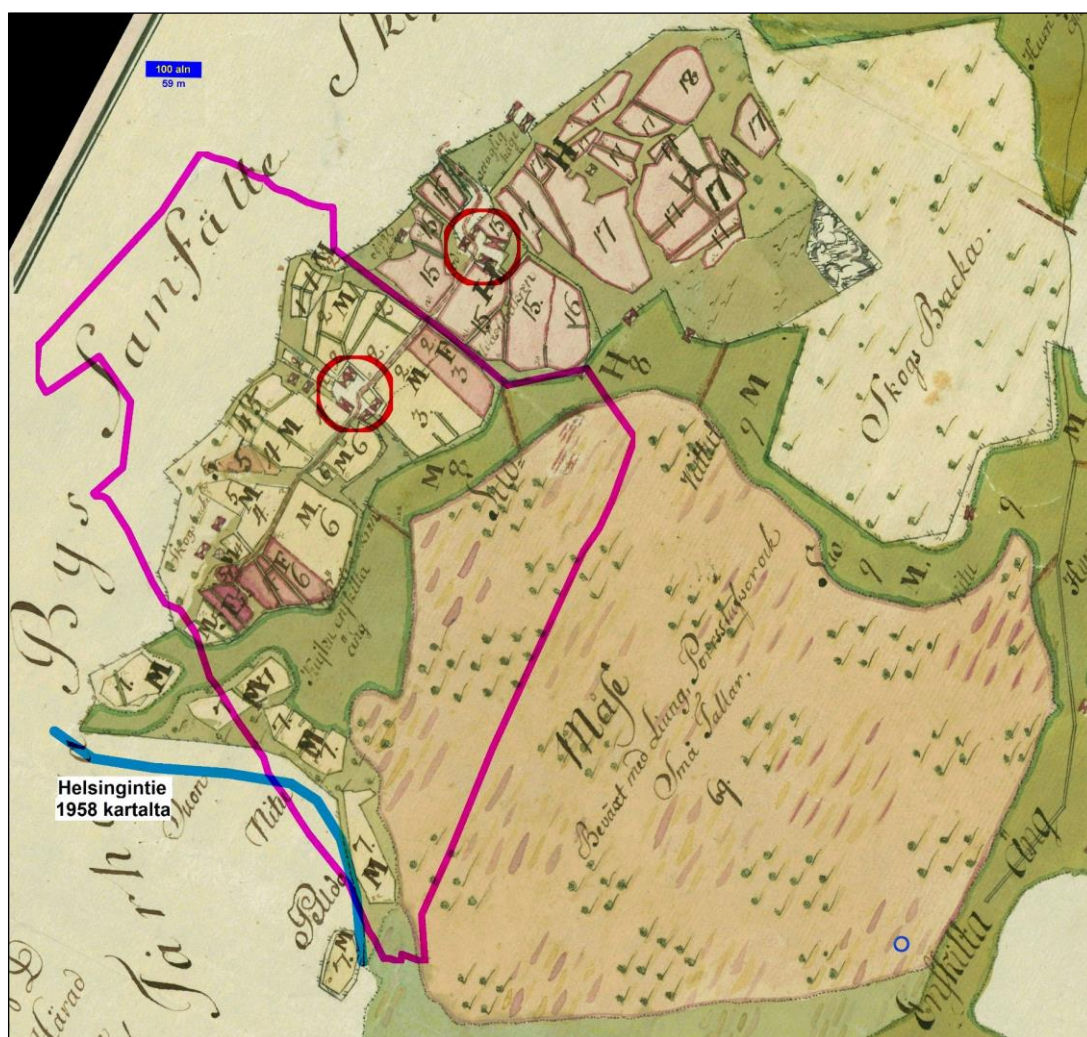
Yleiskartta

Tutkimusalue rajattu vihreällä. Alueen koillispuolella on muinaisjäännösrekisteriin merkityt kaksi mahdollista muinaisjäännöstä – Kuninkaan kartalta karkeasti paikannetut 1700 luvun lopun Torholan kylän tonttimaat. Ne sijoittuvat 1775 isojakokartan mukaan punaisella ympyrällä merkittyihin kohtiin. Kukan talonpaikka on autioitunut ja peltona, Hurrin vanha paikka tilakeskuksena. Alueen eteläpään länsireunalla on kulkenut Kuninkaankartalle piirretty vanha tie Vihdin kirkolta Espoon kirkolle. Vasta 1970 luvun alussa hylätty tiepohja on tutkimusalueen kohdalla täysin purettu.

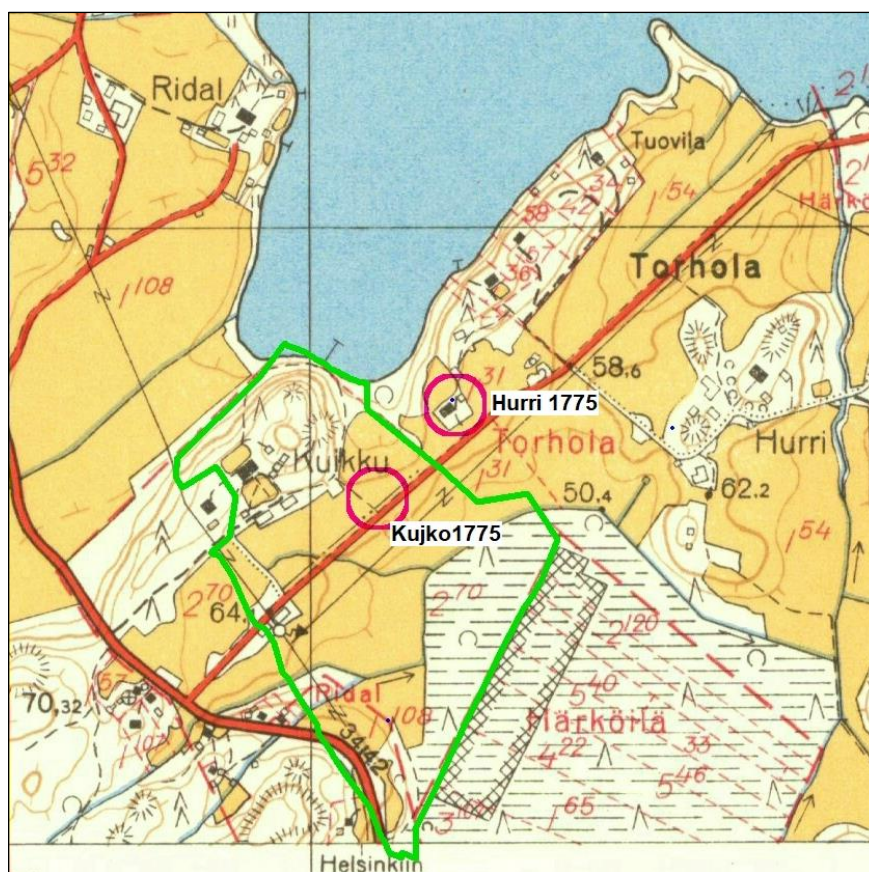
Vuosina 1776–1805 laaditulla Kuninkaan kartalla tutkimusalueelle on merkitty kaksi Torholan taloa ja niiden koillispuolelle, tutkimusalueen ulkopuolelle torppa. Lisäksi tutkimusalueen länsireunassa kulkenut pienellä matkalla Vihdin kirkon ja Espoon välinen vanha tie. On muistettava, että kartta on melko suuripiirteinen. Talot ja torppa on vahvistettu päälle punaisella.

Ote Torholan isojakokartasta 1775. Päälle on piirretty tutkimusalueen raja sinipunaisella, 1958 kartalta mitattu Helsingintie sinisellä – vastaa melko hyvin v. 1871 senaatinkartan tielinjaa. Tonttimaat on osoitettu punaisilla ympyröillä. Kartta on käännetty osoittamaan pohjoiseen. Vasemmalle ylös on lisätty sininen mittajana 100 ruotsin kynnärää = 59,3 m.

Ote 1840 pitäjänkartasta jossa kohdalla vaikuttaisi olevan myöhempi päälle piirros, Keskellä Kuikon tonttimaa punaisella ja oikealla laidalla eri punaisella Hurri (ei päälle piirrettynä) sekä ote 1871 senaatin kartasta jossa tontit samoin kuin pitäjänkartassa

Ote v. 1958 peruskartasta. Päälle piirretty tutkimusalue raja vihreällä ja vanhat tonttimaat.

Inventointi

Vihdin kunta on laatimassa Nummolan taajaman kaakkoispuolella asemakaava N203. Vihdin kunta tilasi kaava-alueen arkeologisen inventoinnin Mikroliitti Oy:ltä. Inventoinnin maastotyön teki Alexander Suvorov 28.4. ja 9.5.2023, tutkimuksen kannalta hyvissä olosuhteissa. Arkistotyön teki Timo Jussila, joka myös piipahti maastossa sekä osallistui raportin tekemiseen.

Tutkimusalue sijaitsee Enäjärven, eteläpäässä, etelärannan tuntumassa, Nummelan taajaman etelä-kaakkoispuolella. Tutkimusalue on laajuudeltaan n. 25 ha Alueen maasto on pääosin peltoa ja alueen eteläosassa olevaan suohon laskevaa peltorinnettä. Alueen pohjoisosassa on korkeahko, kalliainen mäenkumpare, jossa sijaitsee nykyinen Kuikon tilakeskus. Alueen kaakkoispää on siis suota. Kyseinen laaja suo on saattanut olla jossain vaiheessa, esihistoriallisena aikana järvenä – kyse on siis oletuksesta.

Esa Hertell on vuonna 2007 inventoinut alueella osana laajempaa osayleiskaavainventointia. Alueelta ei tuolloin mitään mainittavaa löytynyt. Ei ole tietoa, onko alueella aiemmin arkeologi kulkenut. Vuonna 2019 tehdyssä arkistotutkimuksessa (Ermala T.) paikannettiin 1700-luvun lopun Kuninkaankartastosta alueen länsipuolelle kaksi tonttimaata mahdollisina muinaisjäännöksinä.

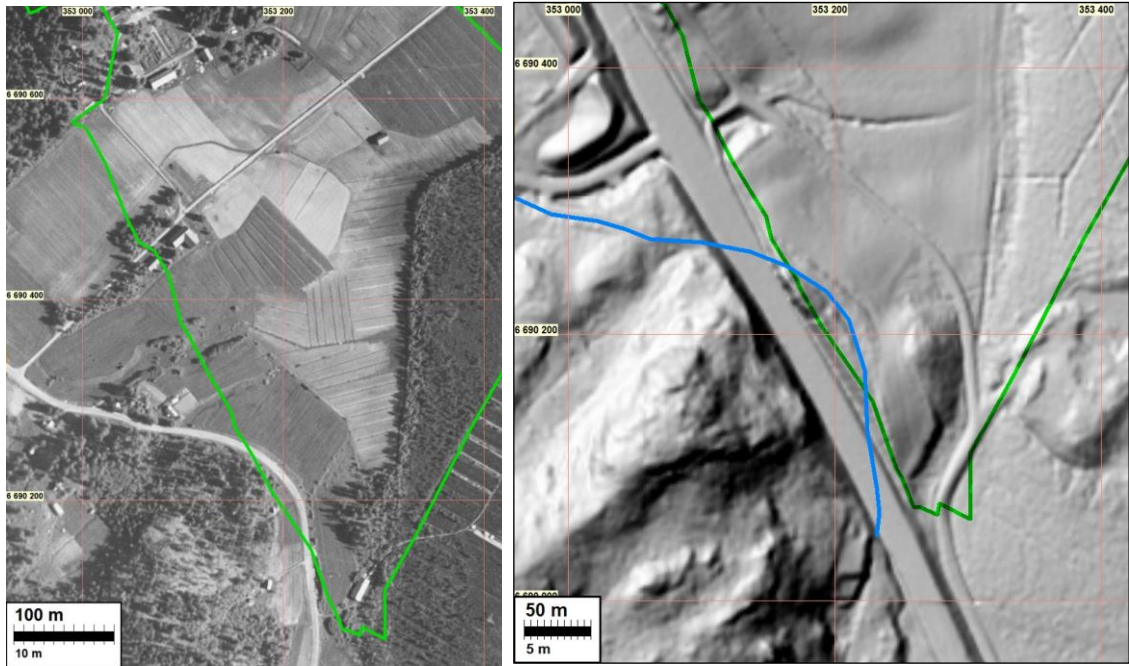
Inventoitava alue sijoittuu pääosin 52–75 m korkeustasojen välille, korkein huippu nousee pienellä alalla 80 m tasolle ja maasto alueen pohjoisreunamilla laskee lähelle Enäjärveä 50 m tasolle. Muinaisen Itämeren Ancyclusjärvivaiheen rantataso n. 8400 eKr. on alueella noin 65 m tasolla (Ancyclusstransgression huippu). Litorinameri ei ole alueelle ulottunut. Periaatteessa alueella voisi siis sijaita Ancyclusjärvivaiheen kivikautta noin 8400-7400 eKr. aikaväliltä. Rantamuodostumien perusteella Enäjärvi on ollut pitkään ja ilmeisesti kuroutumisestaan lähtien järven vedenlaskuun saakka noin 51 - 52 m tasolla. Siten tutkimusalueen pohjoisimmassa kolkassa on myös vanhaa Enäjärven rantatasoa. Maaperä alueella on hienoaaineksinen moreeni ja savi.

Huomionarvoista on, että koko Enäjärven ympäristöstä on tehty vain yksi kivikautinen löytöhavainto, tasatalta (järven koillispuolelta). Kaava-alueen maasto ja maaperä ovat sellaiset, että siellä tuskin on nuorakeraamista asuinpaikkaa, joskaan aivan mahdotonta se ei tietenkään ole. Rautakaudesta ei ole viitteitä lähialueelta.

Alue kuuluu kokonaisuudessaan vanhaan Torholan kylään. Joskus Isojaon jälkeen alueen eteläosan suo ja pieni kolkka länsilaidalla on liitetty Härkölän kylään. 1775 isojakokartalla kylässä on kaksi taloa: Hurri (M) ja Kuikko (H). Muutama peltolohko on ollut alueen luoteispuolella sijainneen Ridalin talon omistuksessa (isojakokartalla 1775 tunnus F).

Kuikon ja Hurrin tonttimaat paikantuvat v. 1775 isojakokartalta selkeästi ja varsin tarkasti (ks. yleiskartta): Kuikko tutkimusalueelle Lusilantien varteen pellolle. Pitäjänkartalla Kuikon tonttimaa on erimuotoinen ja kuin 1775 kartalla ja sijaitsee siitä 100 m länsi-lounaaseen. Pitäjänkartan pohja on 1840 luvulta mutta tällä kohden on selvästikin myöhempi päälle piirros, joka vaikuttaisi olevan 1800 luvun lopulta (piirtotyylillä ja värit). Senaatinkartalla v. 1871 talo on samalla kohdalla (N 6690634 E 353141) kuin pitäjänkartalla ja siis eri kohdassa kuin isojakokartalla. V. 1775 tonttimaa on siis hylätty ilmeisesti isossa jaossa 1800 luvun alkupuoliskolla ja se on siirtynyt mäen juurelle n. 100 m länsilounaaseen, paikalle missä nyt on isoja ulkorakennuksia. Jossain vaiheessa 1800-luvun lopulla tai 1900 luvun alkupuolella talo on siirtynyt nykyiselle paikalleen.

Kuninkaankartalle merkitty alueen eteläosaa viistävä vanha tielinja (vanha Helsingintie) on nyt täysin purettu, eikä siitä erotu maastossa mitään jälkiä edes koekuopista. On ilmeistä, että 1700-luvun lopun tielinja on ollut sama kuin 1958 kartan Helsingintie, joka alueen kohdalla on täysin sama kuin 1885 tiluskartalla, mutta täysin varmaa se ei ole. Topografian perusteella vanha tie ole voinut olla kovinkaan eri linjauksella 1700 luvulla kuin mitä peruskartalla. Merkillä pantavaa on, että tietä ei ole lainkaan piirretty Torholan 1775 isojakokartalle, ehkä siksi että se ei alueella ulotu, vaikka sitä viistääkkin – tämä kartoittaja on sattunut olemaan siltä osin pedantti. Tie on kuitenkin vuotta 1775 vanhempi.

Ote 1938 ilmakuvasta ja nykyisestä korkeusmallikartasta, johon ilmakuvan tie on piirretty päälle sinisellä.

Vanhan tielinjan kaakkoispääty ja luoteispääty nyt.

Maastotyö

Maastotyössä aluetta tarkastettiin kattavasti silmävaraisesti - pihaa ja suota lukuun ottamatta. Pellot olivat sängellä mutta kuitenkin melko hyvin pintahavainnoitavissa. Peltoalueelle tehtiin lukuisia koekuoppia kivikauden havaitsemiseksi ja erityisesti Kuikon vanhan tonttimaan kohdille ja ympäristöön. Pellolle tehdyissä kuopissa oli tyypillisesti n. 40 cm kyntökerrosta, jonka alta oli pohjamaana vaihtelevasti harmaa savi tai vaalea siltti. Missään koekuopassa ei havaittu merkkejä vanhasta ihmistoiminnasta eikä havaittu merkkejä 1700-luvun rakennuksiin liittyvistä kerroksista tai rakenteista. Tutkimusalueen pohjoiselta reunalta aivan kallion juurelta löytyi n. 1.5 x 2 m kokoinen kiviroykkiö vanhan pellon ääreltä. Kyse on raivausroykkiöstä.

Maastotyön aikana tarkastettiin myös Kuninkaankartastolla merkityn tien kohtaa mutta selkeää tielinjaa tai tiepohjaa ei maastossa erottunut. Koekuopissa ei merkkejä vanhasta tiestä

Tulos

Muinaisjäännösrekisterin kohde Torhola 1000036179 olisi syytä siirtää kohtaan N 6690654 E 353265 ja antaa sille uudeksi nimeksi Torhola Kuikko. Autioitunut tonttimaa on tutkimusalueella. Kohdalle ja liepeille tehtiin useita koekuoppia, mutta havaintoja vanhasta asutuksesta ei saatu. On mahdollista, että vanhan tonttimaan rakennukset on hallitusti purettu ja siirretty pois. Maaperä kohdalla on savea tai savista moreenia, joka on purkamisen jälkeen ollut peltona ja jota on kynnetyt nykyisin välinen melko syvälle. Jäljet ovat voineet hävitä melko perusteellisesti. Toisaalta inventoinnissa ei voitu tehdä runsasta ja systemaattista koekuopitusta, jolloin jäljet säilyneistä rakenteista ja vanhasta asutuksesta ovat jääneet huomaamatta. Vanha tonttimaan luokittelemme nyt mahdolliseksi muinaisjäännökseksi, mutta sen voisi mielestämme todeta myös arkeologisessa mielessä tuhoutuneeksi muuksi kohteeksi. Asia jää museoviranomaisen ratkaistavaksi. Raivausröykkiön toteamme havainnoksi eli muuksi kohteeksi, ei suojelukohteeksi.

Muinaisjäännösrekisterin kohteen Torhola 1000011454 pitäisi siirtää kohtaan N 6690796 E 353402 ja nimetä Torhola Hurriksi. Sen status olisi muu kohde, vanha tonttimaa nykyisen ja ”ikäikäisen” tilakeskuksen alueella. Tämä kohde jää tutkimusalueen ulkopuolelle.

Alueella ei siten ole arkeologisia suojelukohteita, mutta Kuikon vanhan tonttimaan paikan mahdollinen suojelustatus jää vielä avoimeksi.

29.05.2023

Alexander Suvorov, Timo Jussila

Lähteet

Alanen, Timo ja Kepsu, Saulo, 1989: Kuninkaan kartasto Suomesta 1776-1805. SKS.

Hagström ja Lemberg 1775: Charta Öfver Tårhåla Bys Åker och Äng uti Nyland Raseborgs Öfra Härad och Wichtis Sochn.

Hertell, E. 2007. Vihdin eteläosan osayleiskaava-alueiden arkeologinen inventointi. Museovirasto.

Ilmakuva 1937, maanmittauslaitos, paikatietoikkuna.

Lindth 1882: Karta öfver Härköilä bys och Ridal samt Kuikku hemmans i Torhola by egor äfvensom dessa byars oskildade marker i Wichtis socken Raseborg östra härad och Nylands län. Maanmittauslaitos, toimitus 3464.

Peruskartta 2041 05, 1958, 1963, 1972 ja 1984. Maanmittauslaitos.

Senaatinkartta 1870, 1871, Rivi VIII lehti 27. Maanmittauslaitos

Vihdin pitäjänkartta 1841. Kartassa myöhempiä päällepiirroksia. Maanmittauslaitos.

Kohteet

1 Vihti Ridalinlahti

Mjtunnus: uusi kohde
 Status: muu kohde
 Ajoitus: historiallinen
 Laji: pellonraivausröykkiö

Koordin: N 6690867 E 353082

Tutkijat: Suvorov 2023

Huomiot: **Suvorov 2023:** Asemakaavan N203 pohjoispuolella sijaitsevan kallion juurella, aivan tutkimusalueen reunalla sijaitsee n. 1.5 x 2 m kokoinen matala kiviröykkiö. Röykkiö koostuu pyöreistä halkaisijaltaan n. 30–40 cm olevista kivistä. Peruskartalla v. 1958 – 1972 vieressä pelto ja sitä aikaisemmillä kartoilla niitty. Kyseessä on mitä ilmeisimmin suhteellisen nuori pellonraivausröykkiö.

Vasemmalla: kiviröykkiö kuvattuna koilliseen. Oikealla: lounaaseen.

2 Vihti Torhola Kuikku

Mjtnnus: uusi kohde
 Status: Mahdollinen muinaisjäännös / muu kohde
 Ajoitus: historiallinen
 Laji: Asuinpaikka, vanha tonttimaa

Koordin: N 6690654 E 353265, v. 1775 kartan tonttimaan keskipiste 10-20 m tarkkuudella.

Tutkijat: Suvorov ja Jussila 2023

Huomiot: **Jussila ja Suvorov 2023:** Torholan Kuikon (Kujko) talon v. 1775 kartalle merkitty tonttimaa paikantuu 10-20 m tarkkuudella selkeästi peltoon Lusilantien pohjoispuolelle, nykyisestä Kuikon talosta n. 190 m itä-kaakkoon. Tonttimaa on merkitty 1800 luvun lopun kartoilla (pitäjän, senaatin ja 1885 tiluskartta) v. 1775 tonttimaasta 100 m länsi-luoteeseen rinteiden juurelle kohtaan, missä nyt ulkorakennuksia. Pellossa on siis autioitunut tonttimaa. Savimaahan tehdyissä koekuopissa ei merkkejä vanhasta asutuksesta. Ei ole tietoa, onko savimaassa, kyntökerroksen alapuolella paikoin voinut säilyä merkkejä Kuikon vanhasta talosta, vai ovatko ne hävitetty tyystin viljelyksessä.

Taustalla oikealla vanhan tonttimaan aluetta pellossa, itään.
Vanha tonttimaa etualan pellossa. länteen.

